

PARA | HABER

Ankara'nın proje fabrikası

“KOBİ kenti” OSTİM, proje fabrikası gibi çalışıyor. Yerli metro üretiminden anahtar teslimi termik santrale, sanal fabrika projesinden sınır güvenliğinin sağlanmasında kullanılan zepline kadar birçok proje hayat buluyor. OSTİM milyarlarca dolarlık iş hacmi ile ekonomiye de can suyu oluyor... HÜLYA GENÇ SERTKAYA | hulya.genc@paradergi.com.tr

MEMUR kenti Ankara'nın sanayi kentine dönüşmesinde büyük katkı veren OSTİM Organize Sanayi Bölgesi (OSB), büyük bir değişim ve dönüşüm yaşıyor. Öncelikle kurulduğu yılların izlerini taşıyan fiziki altyapıyı değiştirmek için kolları sıvayan OSTİM OSB, yapılan plan değişikliğiyle geleceğin “teknoloji kenti” olmaya hazırlanıyor. 17 ana sektörde, 139 işkolu 5 bin 200 işletme ve 60 bin çalışanla Türkiye’de nitelikli üretimin adresi olarak katma değer yaratan OSTİM, mevcut teknoloji bölgesinin yanına 87 bin metrekare büyüklüğünde yeni bir teknoloji bölgesi ilave ediyor.

Bir yandan OSTİM Teknik Üniversitesi'nin kuruluşu için çalışmalarını sürdüren OSB yönetimi, rekabet gücünü artırmak amacıyla 2007'den bu yana destek verdiği kümelenme çalışmalarının mey-

velerini topluyor. KOBİ kenti OSTİM, adeta proje fabrikası gibi çalışıyor. Milli ve yerli metro üretiminden, anahtar teslimi termik santrale, sanal fabrika projesinden sınır güvenliğinin sağlanmasında kullanılan zepline kadar birçok proje burada hayat buluyor...

BÜYÜK DÖNÜŞÜM

OSTİM OSB, fiziki altyapısını yenilemek için harekete geçti. OSTİM'in kurulduğu yılların izlerini taşıdığını söyleyen OSTİM OSB Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Aydın, OSTİM'in fiziki altyapısının iyileştirilmesi için Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile plan değişikliğine gidildiğini açıkladı. OSTİM'i “teknoloji kentine”

“OSTİM kuluçka merkezi”

OSTİM OSB'nin Ankara'nın sanayileşme okulu olduğunu ifade eden OSTİM OSB Yönetim Kurulu Başkanı Orhan Aydın, adeta kuluçka merkezi gibi çalıştığını vurguluyor. “Ankara'nın sanayileşmesi eşittir OSTİM” diyen Aydın, ISO 500'de yer alan bazı firmaların başlangıç noktalarının da OSTİM

olduğuna dikkat çekiyor. Örnek olarak Şara ve Yiğit Akü'yü veren Aydın, OSTİM'in Türk Traktör, Erkunt Traktör, TAİ, Aselsan, FNNS Savunma gibi ISO 500'de yer alan firmaların yan sanayisi konumunda olduğunun altını çiziyor.

Orhan Aydın

dönüştürecek gelecek tasarımı yaptıklarını ifade eden Aydın, “Şu anda yeni binalar, temiz üretim yapan, kendi enerjisini üreten bir tarzda inşa ediliyor. Eski binalar da uzun vadede bu konseptle yenilenecek. Herkes, kendi parselinin dönüşüm maliyetini karşılayacak. Bütün hazırlıklarımızı yaptık. 5-10 yıl sonra, OSTİM’i farklı bir çehre ile göreceksiniz. Bu gerçekleştiği zaman OSTİM, teknolojik ürün üreten, katma değer üretimi yapan, temiz üretim yapan, çevreye duyarlı ve sürdürülebilir bir OSB’ye dönüşecek. Hep birlikte üreten sanayi kenti yaratacağız” dedi.

OSTİM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

OSTİM, küçük sanayicilerin rekabet gücünü artırma noktasında da çalışmalarını sürdürüyor. Bu çerçevede yapılan çalışmalardan birini de eğitim altyapısının güçlendirilmesi oluşturuyor. Bölgenin eğitim altyapısını yakından takip ettiklerini söyleyen Aydın, “Burada ilköğretim, meslek eğitim, endüstri meslek lisesi ve meslek yüksek okulu var. İnşallah kısa bir süre sonra OSTİM Teknik Üniversitesi’ni sisteme dahil edeceğiz. Şu anda

kanunun çıkmasını bekliyoruz. Böylece eğitim ayağımızı da güçlendirmiş olacağız” diye konuştu.

Sanayicilerin pratiğe, beceriye yönelik işlerde eğitilmiş personele ihtiyaç duyduğunu vurgulayan Aydın, bu çerçevede okullarla irtibat halinde olduklarını belirtti. Bölgede öğrencilere staj yapma olanağı sağlandığını ifade eden Aydın, okul bittiğinde işe yerleştirme konusunda destek verdiklerini de vurguladı.

YENİ TEKNOLOJİ BÖLGESİ

OSTİM, rekabet gücünü artırmak amacıyla yürüttüğü çalışmalar arasına bölgeye yeni bir teknoloji bölgesi kurulmasını da ekledi. OSB’de şu anda ODTÜ ile yapılan Teknoloji Geliştirme Bölgesi’nin faal olduğunu söyleyen Aydın, “Buna 87 bin metrekare büyüklüğünde yeni bir bölge ilave ediyoruz. Burada firmaların teknoloji açığını kapatacak, Ar-Ge, Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi (URGE) projelerine, üniversite sanayi işbirliği başlıklarını tamamlayacak bir yapıyı ilave edeceğiz. Şu anda inşaat çalışmaları sürüyor. Diğer merkezin yakınında olacak. Yeni teknoloji geliştirme

PARA | HABER

Küçük sanayi sitesinden "KOBİ Kente"

OSTİM OSB'nin kuruluşu 1960'ların sonuna uzanıyor. OSTİM'i Küçük sanayicilerin verimlerini artıracak, bir arada olmanın verdiği güç ve sinerji ile Türk sanayisinin önemli merkezlerinden biri olarak tasarlayan kurucu başkan Cevat Dünder ve proje arkadaşları, ilk adımı büyük uğraşlar vererek şehrin dışında 3 milyon metrekarelik bir alanı satın alarak attı. Dönemin şartları içinde hayal denilebilecek bu girişim, yedi yıllık bir mücadeleyle 1975'te inşaat aşamasına geldi ve bugünün KOBİ kenti OSTİM'in temelleri atıldı. OSTİM, 80'li yıllarda yapılaşmasını önemli

ölçüde tamamladı. O tarihlerde Ankara'da sanayi ve sanayileşme olmadığını söyleyen OSTİM Başkanı Orhan Aydın, şunları kaydediyor: "Ankara'nın bürokratik bir yapısı vardı. Burası ilk kurulan sanayi bölgesi. Kurulurken, şehrin uzağında olduğu için bütün bileşenleri düşünülmüş. 1980'lerden itibaren firmalar şehirden buraya taşınmış. Yeni firmalar faaliyete başlamış. Aselsan, TAI, FNNS

Savunma, Makine Kimya Endüstrisi gibi kurumlar, OSTİM'in yan sanayi olarak geliştirilmesine katkı sağlamış."

bölgesinde Ankara Üniversitesi, Atılım Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, TOBB ETÜ Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Çankaya Üniversitesi ile çalışacağız. Teknoloji Geliştirme Bölgesi'nin toplam maliyetininin 150 milyon TL olması öngörülüyor. Yatırımı peyderpey yapacağız. 27 bin metrekarelik ilk etap, 35-40 milyon TL'ye tamamlanacak. Bölgenin tamamını kendimiz yapmayabiliriz. Bu bölgeyi firmalara da tahsis edebileceğiz. Parselleri firmalarla paylaşarak, onlara tahsis ederek tamamlamayı düşünüyoruz. 'Teknoloji ya da Ar-Ge merkezini buraya kur, sana arsayı verelim, üzerine binanı yap. Buraya şu kadar yıl kira ödeme' diyeceğiz'. ODTÜ'nün uyguladığı modele benzer bir model uygulayacağız."

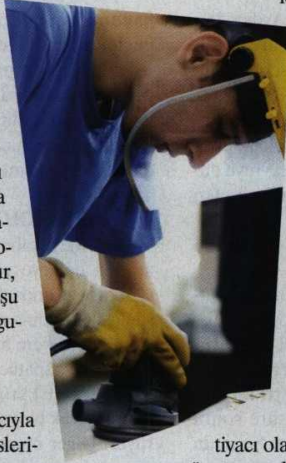
TTO'LARA YER TAHSİSİ

Üniversite sanayi işbirliğini geliştirmek amacıyla Ankara'daki üniversitelerin teknoloji transfer ofislerinin faaliyet göstereceği bir mekanı da hizmete sunuyor. Ankara'daki teknoloji transfer ofisi olan üniversitelere 30 metrekarelik bir yer tahsis eden OSTİM, projesi olan Teknoloji Transfer Ofisleri'nin (TTO) bu ofisi dönüşümlü kullanmasına imkan veriyor.

KÜMELENMELERLE REKABET GÜCÜ

OSB, rekabet gücünü artırmak amacıyla 2007'den bu yana kümelenme çalışmalarını sürdürüyor. OSTİM'de şu anda altı kümelenme faaliyet gösteriyor. Bunlar, Savunma ve Havacılık, İş ve İnşaat Makineleri, Yenilenebilir Enerji ve Çevre, Kauçuk Teknolojileri, Medikal Sanayi ve Anadolu Raylı Ulaşım Sistemleri Kümelenmesi.

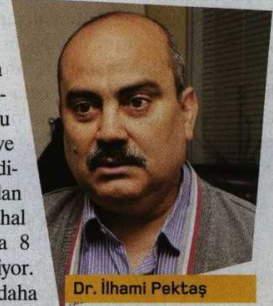
KOBİ'lerde rekabet gücünü artırmanın en önemli aracının kümelenme olduğunu söyleyen Orhan Aydın, "OSB olarak kümelenmelerin ortamını sağladık. Firmaları işe dahil edip, üniversiteler ve kamuyla bağlantılarını kurduk. Bir tüzel kişilik oluşturduk. Artık küme-

lenmeler kendi işlerini yapıyorlar. Biz dışarıdan bir gözlemci olarak baktığımızda, bu alanda ciddi bir dönüşüm oldu" diyor.

MİLLİ TRAMVAY ÜRETİLECEK

OSTİM OSB'de oluşturulan kümelenmeler, meyvelerini vermeye başladı bile. Çeşitli URGE projeleri ile firmaların gelişimini destekleyen, yurtiçi ve yurtdışı pazarlara açılmasına katkı sağlayan kümelenmeler, milli ve yerli metro üretiminden, anahtar teslimi termik santrale kadar birçok proje üzerinde çalışmalarını sürdürüyor. Bu kümelenmelerden biri de Anadolu Raylı Ulaşım Sistemleri Kümelenmesi (ARUS). Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile 40 milyon TL'lik bir proje yürüten ARUS, Türkiye'nin ihtiyacı olan yerli ve milli metroyu üretmeye hazırlanıyor. ARUS ve OSTİM Teknoloji Merkezi Koordinatörü Dr. İlhami Pektaş, 1990'dan bu yana 2 bin 900 metro aracı ithal edildiğini belirterek, bu araçlara 8 milyar euro ödendiğini ifade ediyor. 2023 yılına kadar 7 bin araç alımı daha

Dr. İlhami Pektaş

yapılacağını ifade eden Pektaş, şunları söylüyor:

"Eğer biz bunu yerli ve milli yapmazsak, yurtdışından ithal edilecek. Bu nedenle milli tramvay projesini hazırlayıp, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na verdik. Proje beş yıllık ancak tasarımından montajına projeyi üç yılda tamamlayıp, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu 7 bin aracı yerli ve milli olarak üretirmek istiyo-

Yerli zeplin için mücadele ediyor

Türkiye'nin ilk insansız havagemisi Kuzgun 1'i hayata geçiren Makine Yüksek Mühendisi Yücel Demir, azimli bir girişimci. 2005'ten bu yana insansız havagemisi projeleri üzerinde çalışan Demir, Aselsan ve TAI'de görev yaptı. 2005'te TAI'deki görevinden ayrılarak küçük bir girişimci grubu oluşturarak büyük hissesine sahip olduğu Kuzgun Limited adlı şirketi kurdu. 2006'da projesini olgunlaştıran Demir, Türkiye'nin ilk insansız havagemisi Kuzgun-1'i ve ilk yere bağlı havagemisi Kuzgun A1'i tasarlayıp üretti. Kuzgun serisi havagemileri tasarımlarının "bir modüler insansız hava aracı-TR 2011 03453 B" patenti ile koruma altına aldı. Kuzgun havagemilerini, önce KOSGEB, sonra TÜBİTAK destekledi.

OSTİM'le yolları 2011'de kesişen Demir, "Projemizi tamamlayarak, SSM'ye sunduk. SSM önce projemizi beğendi, daha sonra başka grupları katın dedi. Aramıza TAI katıldı. Yere bağlı havagemisi olarak 2013 Mayıs'ında Kuzgun, TAI ve projemiz TAI'nin ana yükleniciliğinde 'Yere Bağlı İnsansız Keşif Gözetleme Sistemi' olarak hayata geçirmeye gücümüz yetmedi. Proje hayata geçirilseydi, 25 metre büyüklüğünde, 3 bin metrede uçabilen, havada 14 gün civarında kalan, çok düşük operasyonel maliyetlerde uçacak bir sistem olacaktı. Sınır gözetlemelerinde hemen hemen bütün açıklarımızı kapatacaktı. Ocak 2015 itibarıyla uçmaya başlayacaktı" diyor. Yıllardır emek verdiği projenin bir kenarda bekletilmesine gönlü razı olmayan Demir, geçen yıl bireysel olarak Cumhurbaşkanı'na, Milli Savunma Bakanı'na ve Genelkurmay Başkanlığı'na "zeplin macerasını" anlatan mektuplar yazdı. Yazdığı mektupların sonuç verdiğini söyleyen Demir, Ocak-Haziran aylarında Genelkurmay'a sunuma çağırıldı. Şu anda yaptığı sunumun sonuçlarını bekliyor.

PARA | HABER

ruz. Bunu yapacak yetkinlikte firmalarımız var. İstanbul, Ankara İzmir gibi metroya ihtiyacı olan şehirlerin aynı tasarımı kullanmalarını tasarlıyoruz. Bu zamana kadar belediyeler farklı markaları ve tasarımları kullanmışlar. 2023 yılına kadar ihale edilecek 100 adet hızlı tren, bin adet UMU, DMU tren ve şehir içinde satın alınacak 7 bin adet metro, tramvay ve hafif raylı araç ihalelerinin altyapı ile birlikte finansal büyüklüğü 100 milyar euro. Bunun en azından 60 milyar euro'su yerli ve milli olarak üretilebilir.”

Hedeflerinin yurtiçi ihtiyaçlarının karşılanması ile sınırlı olmadığını belirten Pektaş, üretecekleri milli marka ile yurtdışına da açılacaklarını ifade ediyor.

ANAHTAR TESLİM TERMİK SANTRAL

Yenilenebilir Enerji ve Çevre Teknoloji Kümelmesi 2013'te başladığı URGE Projesi'ni bu yıl tamamlayacak. 27 firmanın katıldığı proje çerçevesinde Çin, Almanya ve Hollanda'ya ziyaretler gerçekleştirildi. Hollanda ziyareti sırasında kurulan bağlantılarla, Hollandalı bir şirket Ankara'ya gelerek iki firma ile buhar tribünlerinin bir kısmını Türkiye'de üretmek için ön anlaşma imzaladı. 71 firmanın üye olduğu kümelene, ikinci desteğini Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'ndan alıyor. Ortak ürün geliştirme, santral rehabilitasyonu gibi unsurlar içeren beş yıllık proje ile bir termik santralin anahtar teslimi kurulmasına yönelik hazırlık çalışması yapılacak, hidroelektrik santralin tamamını yapmaya yönelik takım kurulacak.

YERLİ ALIMLARDA FARKINDALIK

İş ve İnşaat Makineleri Kümelmesi'nde faaliyet gösteren 137 firma bulunuyor. Ağırlıklı olarak öğrenci projeleri ve AB projeleri yürüten kümelene, 38 firmanın katılımıyla üç yıllık bir URGE projesi gerçekleştirdi. Proje sonrasında, firmaların ihracatı yüzde 128 artı, her firma bir ülkeyi ihracat pazarına ekledi. Son dönemde kamuda yerli alımlarla ilgili farkındalık oluşturmaya çalışan kümelene, Devlet Malzeme Ofisi alımlarda yerli üretimin tercih etmesi için çalışma yürütüyor.

ÇOK SAYIDA İHRACATÇI VAR

OSTİM Savunma ve Havacılık Kümelmesi'nde (OSSA) ciro-

sunun önemli bir bölümü, savunma sanayinden gelen gelirlerle oluşan şirketler ya da Aselsan, Havelsan, TAI, Roketsan, FNSS, Boeing, Sikorsky vb. ana sanayi firmalarının onaylı alt tedarikçileri kümede yer alıyor. OSTİM'de 2007'de savunma ve havacılık alanında faaliyet gösteren şirket sayısı yaklaşık 60 iken, 2016 itibarıyla kümelenenin de katkısıyla 165'e ulaşmış bulunuyor.

Bu şirketlerde çalışan sayısı ise 7 bin 500 civarında. Kümelene oluşturulmadan önce OSTİM'de iki firmanın AS 9100 belgesi varken, kümeleneyle birlikte bu sayısı şu anda 34'e çıkmış bulunuyor.

OSSA Küme Koordinatörü ve Proje Yöneticisi Hilal Ünal, savunma ve havacılık sektörlerinin ihtiyaçlarının karşılanmasında yerli üretimin payını artırmaya yönelik projeler geliştirdiklerini belirterek, küme üyesi KOBİ'leri uluslararası pazarda rekabet edebilir hale getirmeyi hedeflediklerini vurguluyor.

Ekonomi Bakanlığı'nın URGE Projesi kapsamında savunma alanında geliştirilen ilk projeye 24 firmanın katıldığını aktaran Ünal, üç yılın sonunda ihracat amaçlı bağlanan sözleşmelerin büyüklüğünün yüzde 107 arttığını söylüyor. Firmaların 91 milyon dolarlık sözleşme bağladığını belirten Ünal, "Daha önce pasaportu olmayanlar bugün ihracat yapıyor" diyor.

OSSA'nın şu anda üzerinde çalıştığı iki URGE Projesi daha bulunuyor. Savunma ve havacılık alanında geliştirilen ikinci projede katılımcı sayısı 33, havacılık alanında geliştirilen üçüncü projede ise katılımcı sayısı 32.

SANAL FABRİKA

OSTİM Teknoloji A.Ş.'nin üzerinde çalıştığı "Sanal Fabrika Projesi" de bölgeye rekabet üstünlüğü sağlayacak projeler arasında yer alıyor. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın San-Tez Programı çerçevesinde gerçekleştirilen proje, ODTÜ'den TOBB ETÜ'den öğretim üyelerinin katkılarıyla yürütülüyor. KOBİ'lerin bir bütünlük içinde üretim yapabileceği, üçüncü şahıslara OSTİM'in imkanlarını ve kabiliyetlerini sunacak, üretim potansiyelini artıracak bir çalışma yaptıklarını söyleyen Aydın, "OSTİM'i tek bir fabrika olarak algıyo-

Hilal Ünal

OSTİM Teknopark

ruz. Bütün makine kabiliyetlerimizi, insan kaynakları niteliklerimizi, bütün sertifikalarımızı buraya giriyoruz. Dışarıdan OSTİM'e iş yaptırmak isteyen kişi bu ara yüz ile muhatap oluyor. 'Şu ürünü yaptırmak istiyorum' diyor. Burada bunu yapan firmaları tamamen sanal ortamda bulup, eşleştiriyoruz. Kimse kimseyi görmeden ürünü imal edip, ilgisine teslim ediyoruz. Bu projeye KOBİ'lerdeki atıl kapasiteyi harekete geçirecek. Çalışmayan tüm makinelerin iş gücünü artıracak. Proje üzerinde dört yıldır çalışıyoruz. Şu anda projenin yazılım ve araştırma kısmı bitti. Prototip olarak sistem çalışıyor. İki firma üzerinde pilot çalışma yapılıyor. Üyeleri dahil ederek, network'ü genişleteceğiz. Sanal fabrikanın deneme çalışmalarını 2-3 ay içinde tamamlayıp, ilk etapta sistemi birkaç firmaya açacağız. Sistem denetimden geçirilip, 5-6 ay sonra devreye girecek."

ZEPLİN ÜRETTİLER AMA...

OSTİM Teknoloji A.Ş.'nin geliştirdiği projeler arasında "zeplin" olarak ifade edilen insansız havagemisi de yer alıyor. Küçük birlik ve karakol gibi sabit tesislere, yakın emniyetle gözetleme ve erken ikaz imkanı sağlayan zeplin için proje geliştiren ve yaklaşık 2.5-3 yıl önce SSM'ye sunan OSTİM Teknoloji, TSK'nın Aselsan tarafından geliştirilen insansız balonlu gözetleme sistemlerini kullanacağına dair çıkan haberler üzerine "projelerinin aktbetini" merak ediyor.

Aselsan'ın projesini gazeteden okuduklarını söyleyen OSTİM Başkanı Orhan Aydın, "Bizim savunma amaçlı zeplin projemiz SSM'de bekliyor. Şimdi Aselsan yapınca TSK'nın ihtiyacı karşılanmış diye düşünüyorum. Savunma sanayinin önceliklerini bilemediğim için tam yorumlayamıyorum" dedi.

Hatırlanacağı üzere, sınır güvenliğinin sağlanmasında "mini zeplin" kullanmayı planlayan Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK), Aselsan tarafından üretilen 16 metre uzunluğunda, bin metre irtifaya çıkabilen insansız balonlu gözetleme sistemlerini test etmişti. Aselsan'ın millî imkanlarla geliştirdiği sistemin, küçük birlik ve karakol gibi sabit tesislere, yakın emniyetle gözetleme ve erken ikaz imkanı sağlayacağı ifade ediliyor. Balonla havadan gözetleme imkanı veren sistemle istihbarat, erken uyarı, sınır güvenliğinin sağlanması planlanıyor.

"PROJEMİZE GÜVENİYORUZ"

OSTİM Teknoloji A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı, ARUS Başkan

Savunma ve Havacılık İşbirliği Günleri

OSTİM Savunma ve Havacılık Kümelenmesi (OSSA), ilkinin 2013'te düzenlediği "Savunma ve Havacılık İşbirliği Günleri'nin (ICDDA 2016) üçüncüsünü bu yıl 11-13 Ekim'de gerçekleştirecek. Savunma Sanayi Müsteşarlığı'nın (SSM) himayelerinde, Ekonomi Bakanlığı'nın destekleri ile OSSA tarafından düzenlenecek ICDDA 2016, Ankara'da Congressium'da yapılacak. 34 ülkeden, 250'nin üzerinde firmanın katılımı beklenen ICDDA 2016'da 5 binin üzerinde ikili görüşmenin yapılması hedefleniyor. ICDDA 2016'ya katılacağı teyidini veren firmalar arasında Boeing, Airbus, Rolls-Royce, Sikorsky, BAE Systems, Raytheon, Aselsan, TAİ, Roketsan, Havelson, SSI ve FNNS de yer alıyor.

Yardımcısı Prof. Dr. Sedat Çelikdoğan ise, TSK'nın bölgedeki ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini, projelerine güvendiklerini söylüyor. OSKUN adı verdikleri zeplin projesinde TAİ'nin ortak olduğunu ifade eden Çelikdoğan, "Bizim ortağımız TAİ; havacılık onun ihtisas alanı. Biz balonu üretiyoruz. Gece gündüz kameralarımız var. Balonlardaki gaz yanıcı değil. Proje onaylansaydı, kumaşı

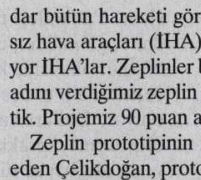

Prof. Dr. Sedat Çelikdoğan

yapacak firmamız da vardı. Gaz sızdırmasını önlemek için sızdırmazlık formülü geliştirdik.

Proje hayata geçtiğinde, eşgüdümlü olarak kumaşı yapan firma da Ar-Ge çalışmalarını başlatacaktı" ifadelerini kullanıyor.

Çelikdoğan, OSTİM'in zeplin projesinin dünden bugüne gelişimini şöyle aktarıyor: "Zeplin projesi ilk olarak Yücel Demir adında TAİ'de çalışan bir mühendis tarafından geliştirildi. Demir, ortak proje geliştirmek için OSTİM'e geldi. Projeye destek verdik. Yere bağlı zeplinleri koyuyorsunuz, kameralarla 10-20 km'ye kadar bütün hareketi görebiliyorsunuz. Bunların alternatifi de insansız hava araçları (İHA). Yakıt bitene kadar bir iki saat görüntü alıyor İHA'lar. Zeplinler bir hafta 10 gün havada kalabiliyor. OSKUN adını verdiğimiz zeplin projemizi tamamlayıp, SSM'ye müracaat ettik. Projemiz 90 puan alarak, kabul edildi."

Zeplin prototipinin maliyetinin 6 milyon dolar olduğunu ifade eden Çelikdoğan, prototip üretiminin 2-2.5 yıl içinde tamamlanabileceğini, ardından imalata geçilebileceğini vurguluyor. Çelikdoğan, yurtdışından zeplin için teklif alındığında verilen tekliflerin 15-17 milyon dolar arasında olduğunu altını çiziyor.